

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti

Q Ə R A R

№ 21/1

Bakı şəhəri

26 noyabr 2025-ci il

"Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planının təsdiq edilməsi haqqında"

2026-cı ilin fevral ayında Bakı şəhərində Birinci Türkoloji Qurultayın keçirilməsinin 100 ili tamam olur. Bu tarixi hadisənin yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd olunması məqsədilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti 22 oktyabr 2025-ci il tarixində "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" Sərəncam imzalamışdır. Sərəncamda Birinci Türkoloji Qurultayın türk xalqlarının orta q tarixi-mədəni irsinin və integrasiya proseslərinin inkişafında mühüm mərhələ olduğu vurğulanmışdır. Bu beynəlxalq elmi forumda türkologiyanın əsas istiqamətləri hərtərəfli müzakirə edilmiş, türk dünyasının dili, tarixi, etnoqrafiyası, ədəbiyyatı və mədəniyyətinə dair mühüm qərarlar qəbul olunmuş, xüsusilə latın qrafikasına əsaslanan vahid ümumtürk əlifbası məsələsi diqqət mərkəzində saxlanmışdır.

Sərəncamda qeyd edilmişdir ki, Bakı şəhəri XX əsrin əvvəllərindən yüksək intellektual mühiti ilə seçildiyindən və dünya türkologiyasının aparıcı mərkəzlərindən biri kimi tanındığından Qurultaya ev sahibliyi etmişdir. Türk respublikalarında yeni əlifbanın geniş tətbiqinə ilk olaraq Azərbaycanda başlanması isə XIX əsrdən bəri yerli ziyalıların əlifba islahatına yönəlmiş ardıcıl fəaliyyətinin nəticəsi kimi dəyərləndirilir.

Sənəddə bildirilir ki, Qurultayda irəli sürülmüş ideyaların həyata keçirilməsi bolşevik rejiminin və sovet totalitar idarəçiliyinin yaratdığı maneələr səbəbindən dayandırılmış, Qurultay iş-tirəklilərinin əksəriyyəti 1930-cu illərdə repressiyaya məruz qalmış və bu vəziyyət türkologiyanın inkişafına ciddi zərbə vurmuşdur. XX əsrin sonlarında türk xalqlarının milli müstəqillik qazanması onların mənəvi dirçəlişinə geniş imkan yarat-

mış, eləcə də latın qrafikalı ümumtürk əlifbasının yenidən gündəmə gəlməsinə səbəb olmuşdur.

Sərəncamda o da qeyd olunur ki, Birinci Türkoloji Qurultayın vaxtilə səsəndirdiyi ideyalar bu gün müasir reallıqlarda uğurla həyata keçirilir. Türk dövlətləri arasında vahid ailə ruhunda birləşməyə yönəldilmiş mühüm nailiyyətlər əldə edilmiş, qardaşlıq və müttəfiqlik münasibətlərinin möhkəmləndirilməsi, mədəni əməkdaşlığın genişləndirilməsi istiqamətində ardıcıl addımlar atılır. Türk Dövlətləri Təşkilatının 2025-ci ilin 6-7 oktyabr tarixlərində Qəbələdə keçirilmiş XII Zirvə Görüşünün Bəyannaməsində Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illiyinin qeyd olunmasına dair çağırışın yer alması bu prosesin daha bir əyani göstəricisi kimi qiymətləndirilir.

Sərəncamda Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət Nazirliyinə Azərbaycan Milli Elmlər

Akademiyası və Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyi ilə birlikdə Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinə dair tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirilməsi tapşırılmışdır.

Sərəncamın icrasını təmin etmək məqsədi ilə AMEA Rəyasət Heyətinin 31 oktyabr 2025-ci il tarixli iclasında "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının AMEA-da icrasından irəli gələn vəzifələr haqqında" qərar qəbul edilmişdir. Qərarla diqqətə çatdırılmışdır ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sözügedən Sərəncamı Birinci Türkoloji Qurultayın tarixi əhəmiyyətinin müasir elmi və milli kontekstdə yenidən dəyərləndirilməsi üçün mühüm konseptual əsas formalaşdırır.

(davamı 3-cü səhifədə)

"Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planının təsdiq edilməsi haqqında"

(əvvəli 2-ci səhifədə)

Bu Sərəncam türk xalqları arasında tarixi-mədəni birliyin möhkəmlənməsinə, elmi əməkdaşlığın genişləndirilməsinə və humanitar integrasiyanın dərinləşdirilməsinə strateji töhfə verir.

Prezident İlham Əliyevin Qəbələ Zirvə Görüşündə Qurultayın 100 illik yubileyinin Türk Dövlətləri Təşkilatı çərçivəsində qeyd olunması ilə bağlı təklifi bu ideyaların bütövlükdə türk dünyası üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini təsdiqləmişdir. Bütün bunları vurğulayan AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Qurultayın milli oyanış prosesindəki rolunu, ümumtürk həmrəyliyi elmi-nəzəri əsaslarının formalaşdırılmasında oynadığı mühüm funksiyaları qeyd etmiş və bu irsin müasir tədqiqat istiqamətlərinə fundamental baza yaratdığını bildirmişdir.

Həmçinin AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli diqqətə çatdırmışdır ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamı Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası qarşısında mühüm vəzifələr müəyyənləşdirir və bu istiqamətdə elmi fəaliyyətin sistemli şəkildə təşkilini zəruri edir. Sərəncamın icrasını təmin etmək məqsədi ilə AMEA-nın elmi bölmələrinə, regional elmi bölmə və mərkəzlərinə, müəssisə və təşkilatlarına "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planının hazırlanması ilə bağlı təkliflərini 20 noyabr 2025-ci il tarixinədək AMEA-nın Rəyasət Heyətinə təqdim edilməsi tapşırılmışdır. Sərəncamın AMEA-da icrasından irəli gələn vəzifələr çərçivəsində diqqətə çatdırılmışdır ki, Tədbirlər planının hazırlanmasında elmi idarəetmə və struktur islahatlarının tələbləri nəzərə alınmaqla, türkologiyanın müasir istiqamətlərinin inkişafına töhfə verəcək təşəbbüslərin irəli sürülməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Türkoloji profili şöbələrin fəaliyyətinin gücləndirilməsi, onların elmi və kadr potensialının artırılması, mövzuların planlaşdırılması və beynəlxalq elmi integrasiyanın genişləndirilməsi bu istiqamətdə prioritet vəzifə ki-

mi müəyyənləşdirilmişdir. Həmçinin AMEA-nın elmi müəssisələrinin digər türk xalqlarının müvafiq akademik qurumları ilə ortaqlıq elmi məsələlər üzrə müzakirə və əməkdaşlığının dərinləşdirməsi, ikitərəfli və çoxtərəfli elmi əlaqələrin genişləndirilməsi, ümumtürk miqyasında aktual problemlərin birgə tədqiqinə dair səylərin ardıcıl şəkildə həyata keçirilməsi tapşırılmışdır. Tədbirlər planına daxil ediləcək təkliflərdə Birinci Türkoloji Qurultayın ideyalarının, tarix və müasirlik aspektlərinin, ümumtürk fəlsəfəsi və ortaqlıq dil-tarix məsələlərinin əhatəli şəkildə nəzərə alınması, həmçinin Qurultayın stenoqramının nəşri kimi təşəbbüslərə xüsusi önəm verilməsi diqqətə çatdırılmışdır. Bununla yanaşı, Qurultayın 100 illik yubileyinə dair materialların kütləvi informasiya vasitələrində geniş işıqlandırılmasının təmin edilməsi də icrası zəruri tədbirlərin tərkib hissəsi kimi vurğulanmışdır.

Müvafiq olaraq, AMEA-nın elmi bölmələri, regional elmi bölmə və mərkəzləri, həmçinin aidiyyəti müəssisə və təşkilatları tərəfindən təqdim olunmuş təkliflər əsasında "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın

Tədbirlər planı"nın layihəsi hazırlanaraq AMEA-nın Rəyasət Heyətinə təqdim edilmişdir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti **QƏRARA ALIR:**

1. "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planını təsdiq edilsin.

2. "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planının məsul iştirakçılarına tapşırılsın ki, Tədbirlər planında nəzərdə tutulmuş işlərin yüksək səviyyədə icrası təmin edilsin.

3. Azərbaycan Respublikasının dövlət siyasətinə uyğun olaraq və AMEA-da müəyyənləşdirilən elmi prioritetlərə müvafiq şəkildə Birinci Türkoloji Qurultayın ideyalarının elmi müstəvidə ölkə və beynəlxalq səviyyədə geniş şəkildə təbliğinin təmin olunmasına sistemli yanaşmanın həyata keçirilməsi məqsədilə, "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planı"nda aşağıdakı nəşrlərin yerinə yetirilməsinə xüsusi diqqət yetirilsin:

3.1. Akademik İsa Həbibbəyli. Birinci Türkoloji Qurultay: tarix və müasirlik (Azərbaycan, rus və ingilis dillərində);

3.2. Akademik Nizami Cəfərov. Birinci Türkoloji Qurultayda türklər;

3.3. Professor Adil Babayev. Birinci Türkoloji Qurultay: portretlər və problemlər;

3.4. Birinci Türkoloji Qurultayın stenoqramı (Azərbaycan və rus dillərində, əlavələrlə). Buraxılışa məsul professor Adil Babayev;

3.5. Birinci Türkoloji Qurultay. Fotosalname;

3.6. Professor Nadir Məmmədli. Türkoloji Qurultay arxiv sənədlərində;

3.7. Professor Sayal Sadıqova. Türkoloji Qurultayda ümumtürk termin yaradıcılığı prosesi;

3.8. AMEA-nın Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun "Türkologiya" jurnalının Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illiyinə həsr olunmuş xüsusi buraxılışı;

3.9. Birinci Türkoloji Qurultay - 100. Bibliografik göstərici;

3.10. Ümumtürk fəlsəfəsi tarixi (kollektiv monografiya).

4. AMEA Rəyasət Heyəti Aparatının Elm və təhsil şöbəsinə (filologiya elmləri doktoru Sərxan Xavəri), Xarici əlaqələr və beynəlxalq elmi təşkilatlarla iş şöbəsinə (biologiya üzrə fəlsəfə doktoru Esmira Əlirzayeva), Rəqəmsal Akademiya, Süni İntellekt və Elektron Xidmətlər şöbəsinə (fizika-riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru Fariz İmranov), İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinə (filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ağahüseyn Şükürov), İnsan resursları şöbəsinə (filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Mahmud), Sənədlərlə iş və protokol şöbəsinə (filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Əsmər Əliyeva), Maliyyə və mühasibat şöbəsinə (texnika üzrə fəlsəfə doktoru İlqar Quliyev), Təsərrüfat işlərinin təşkili şöbəsinə (Samir Hüseynov), Akademiya şəhərciyinə (Malik Əliyev) və Nəqliyyat xidməti şöbəsinə (Rəşad Qasımov) tapşırılsın ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planında nəzərdə tutulan müvafiq tədbirlərin icrası ilə bağlı məsələlərin həlli təmin edilsin.

5. AMEA-nın "Elm" Nəşriyyatına (filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Səbuhi Qəhrəmanov) tapşırılsın ki, nəzərdə tutulmuş nəşrlərin icrasından irəli gələn məsələlər həll edilsin.

6. AMEA Rəyasət Heyəti Aparatının İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinə (filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ağahüseyn Şükürov) tapşırılsın ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Birinci Türkoloji Qurultayın 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" 22 oktyabr 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planında nəzərdə tutulan tədbirlərin icrasını müəmmadən olaraq KİV-də işıqlandırılması təmin edilsin.

7. Qərarın icrasına nəzarəti öz üzərində saxlayıram.

**AMEA-nın prezidenti
akademik İsa HƏBİBBƏYLİ**